

Pædagogisk grundlag
&
Pædagogisk læreplan

2023

Indhold

Pædagogisk grundlag

Børnesyn	3
Dannelse, leg og læring i Solhjem	3
Forældresamarbejde	5
Børn i udsatte positioner	6
Overgange	6
Inddragelse af lokalsamfundet	7

Pædagogisk læreplan

Alsidig personlig udvikling	9
Social udvikling	11
Kommunikation og sprog	13
Krop, sanser og bevægelse	15
Natur, udeliv og science	17
Kultur, æstetik og fællesskab	19

Evaluering i Solhjem

Evalueringskultur	21
Evalueringsredskaber	22
Indsatsområder 2023	23

Pædagogisk grundlag

Børnesyn

I Solhjem arbejder vi for at fremme hvert enkelt barns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i børnenes perspektiv.

Det pædagogiske arbejde i Solhjem hviler på et steinerpædagogisk grundlag. I steinerpædagogikken ser vi det lille barn som sansende, nysgerrigt og fantasifuldt, og i vores pædagogiske praksis lægger vi vægt på at skabe rammer, der kan understøtte og stimulere dette. Vi møder hvert enkelt barn som et unikt individ, der udvikler sig i sit eget tempo. Det er vores mål at skabe pædagogiske rammer, så barnet har mulighed for at udfolde sin individualitet frit gennem opvæksten.

I vores pædagogiske arbejde tager vi udgangspunkt i:

- At barnet sanser verden og omsætter de sansede indtryk fra omgivelserne til sin egen udvikling: Bevægelser, sprog, leg, fantasi osv.
- At barnet trives ved forudsigelighed og genkendelighed i dagligdagen, som skaber tryghed som grundlag for harmonisk udvikling.
- At barnets udvikling følger karakteristiske faser fra bevægelse via sprog og til tænkning. (Gå, tale, tænke).

Dannelse, leg og læring i Solhjem

Hvert enkelt barn er et unikt lille menneske, som har brug for trygge og stimulerende omgivelser for at udvikle sine individuelle kompetencer og sin personlighed. Som dagtilbud ønsker vi at understøtte det enkelte barns individuelle dannelsesproces mod at blive et frit, selvstændigt menneske, der både kan handle på egen hånd og være ansvarlig i fællesskabet. Det er derfor vores opgave at skabe de bedst mulige rammer og betingelser for hvert enkelt barns udvikling og læring gennem veltilrettelagte og velovervejede læringsrum.

For at kunne begynde at lære må barnet opleve tillid og tilknytning til de voksne i Solhjem. Barnet har brug for at mærke de voksnes interesse og nærvær. Når barnet føler sig tryk, får det lyst til at åbne sig for nye indtryk og til at lege og lære. Et sundt og stimulerende læringsmiljø er karakteriseret

ved, at barnet oplever nærvær, ro, glæde, begejstring og humor. Barnet lærer gennem alt, hvad det møder, derfor skaber vi omgivelser og handlinger omkring barnet, som understøtter dets sanselige, kognitive, emotionelle og sociale udvikling.

Social dannelse sker gennem vores samværskultur, hvor alle har betydning for fællesskabet. I garderoben og ved måltider lærer børnene at tage hensyn og vente på hinanden. I daglige sanglege lærer barnet både at være i centrum og at lade andre være midtpunkt. I børnenes frie leg oplever de at skabe i fællesskab, og at der i fællesskabet er plads til den enkelte. Gennem venskaber og konflikter lærer børnene sig selv og de andre at kende og at sætte grænser og samarbejde.

Kulturel dannelse sker gennem den måde, hverdagslivet formes på og gennem de ting, handlinger og holdninger, som barnet omgives af. For eksempel lægger vi vægt på, at barnets fantasi og forestillingsevne understøttes af karakterer og handling i eventyr og fortællinger. Rim og remser, sange og årstidsfester henter kulturelt indhold ind i hverdagen og vækker glæde og fantasi. Vi lægger vægt på, at børnene er i æstetisk smukke omgivelser; for eksempel at grupperummene er imødekommende og udsmykket efter årstiden. Desuden lægger vi vægt på, at børnene lærer at holde af og føle respekt for naturen, og at vi behandler hinanden og tingene omkring os respektfuldt. Vi viser børnene, at der findes værdier, som det er værd at værne om. Dette understøttes bl.a. af eventyrfortællinger om dyr og planter, så barnet får en naturlig omsorg og respekt for alle livsformer.

Social og kulturel dannelse handler om at lære respekt for sig selv, for andre og for sine omgivelser. Det ser vi som grundlæggende for at kunne agere som individ i et demokratisk samfund.

I vores pædagogiske praksis anser vi det for vigtigt at børnene:

- Oplever sig set og hørt.
- Stimuleres i alle deres sanser.
- Oplever musik, sang og sanglege.
- Udfolder og udfordrer deres krop og motorik.
- Hører historier eller eventyr.
- Inspireres af meningsfulde handlinger.
- Oplever at være en del af et børnefællesskab.
- Indgår i sociale samspil og udvikler venskaber.
- Udvikler eget initiativ og fantasi i den frie leg.
- Får erfaringer med naturen og med årets kredsløb.
- Spiser sund og nærende kost.

Forældresamarbejde

Et godt samarbejde mellem de voksne er utrolig vigtigt for barnets trivsel og udvikling. Derfor vægter vi samarbejdet med forældrene højt. Vi ser forældrenes deltagelse i Solhjems liv som et vigtigt element, der styrker tilhørsforholdet. Samarbejdet udspiller sig både i dagligdagen, ved samtaler og møder samt gennem de forskellige måder, forældre kan engagere sig i Solhjem på. Det kan være en aktiv indsats med at bevare vores legeområder og bygninger smukke, eller det kan være bestyrelsesarbejde, basararbejde eller andet.

I **dagligdagen** sørger vi for, at vi får hilst ordentligt på hinanden ifm. aflevering og afhentning af barnet. Her er der ikke så meget tid til voksensnak, men måske skal der lige fortælles om en oplevelse hjemmefra eller om noget, barnet har oplevet i løbet af dagen. Har vi behov for at tale lidt mere sammen, aftaler vi tid for en samtale.

Forældresamtalerne er et vigtigt element i Solhjems liv. Her har man tid og ro til at tale sammen om det enkelte barns trivsel og udvikling samt uddybe forskellige emner. Den første samtale har vi ifm. barnets indmeldelse. Herefter er der for vuggestuebørn en løbende tæt forældrekontakt i den første tid; for børnehalebørn holdes der en ny forældresamtale efter ca. 3 måneder. Derefter holder vi forældresamtaler en gang om året samt efter behov.

Der afholdes 2 **forældremøder** om året. De afholdes i de enkelte grupper/afdelinger og ind imellem som fælles møder med inspirerende oplæg. På forældremøderne formidler vi et billede af barnets hverdag, og vi taler sammen om aktuelle temaer og aktiviteter. Samtidigt er forældremøderne et forum, hvor forældrene lærer hinanden at kende og derved kan bidrage til at skabe et stærkt fællesskab omkring børnene.

Der afholdes 1 – 2 **arbejdsdage** om året, hvor forældre på tværs af de forskellige børnegrupper arbejder sammen om vedligeholdelsesopgaver og forskønnelse af Solhjem. Arbejdsdagene er en rigtig hyggelig begivenhed, hvor familien er sammen om noget, der betyder noget for barnets dagligdag, og hvor venskaber på tværs af grupper kan opstå for både børn og voksne.

Julebasaren er forældrenes bidrag til Solhjem og holdes hvert år ved indgangen til december måned, hvor også Solhjems nabo, Rudolf Steiner Skolen, har sin julebasar. På julebasaren engagerer forældrene sig i salgsbod, café, juleværksted samt ved at fremstille forskellige varer, som sælges på basaren. Et basarudvalg koordinerer den samlede indsats.

Basaren har alle årene været med til at markere, at julen nærmer sig. Ud over at være forældrenes fest for børnene, giver julebasaren et vigtigt bidrag til fællesskabet og også et økonomisk løft til stedets drift.

Børn i udsatte positioner

Der kan være mange forskellige grunde til, at et barn kommer i en udsat position. Det kan være motoriske, følelsesmæssige, sociale eller udviklingsmæssige forhold, der skaber udfordringer for barnets trivsel og læringsituation i Solhjem. De voksnes daglige opmærksomhed på hvert enkelt barn er her den afgørende forudsætning for at få øje på, om et barn er kommet i en udsat position.

På personalemøder, hvor vi evaluerer vores pædagogiske praksis, følger og drøfter vi børnenes trivsel og sundhed, udvikling og læring. Hvis vi observerer forhold, der kan give anledning til bekymring, inddrager vi erfaringer og observationer fra kolleger og forældre og iværksætter i samarbejde med forældrene pædagogiske tiltag, der kan understøtte barnet.

Vi har et velfungerende samarbejde med PPR og inddrager ofte psykolog, tale-høre-konsulent og andre eksterne fagpersoner til sparring og vejledning i forbindelse med særlige indsatser for et barn. Ved bekymring for barnets sociale forhold kan vores skærpede underretningspligt komme i spil.

Det er af stor vigtighed for os, at særlige indsatser for et barn i en udsat position altid sker i et tæt samarbejde med barnets forældre, som er dets nærmeste voksne. Dette uanset om indsatsen er intern i Solhjem, eller om vi inddrager eksterne fagpersoner.

Overgange

Det er vigtigt for barnets trivsel, at overgangene i dets liv bliver en god og tryk oplevelse. I det lille barns liv har overgangene fra hjemmet til vuggestue, fra vuggestue til børnehave og fra børnehave til skole stor betydning.

Inden barnet begynder i Solhjem, har forældrene en samtale med en pædagog fra den pågældende børnegruppe. Her beskriver forældrene deres barn og dets første tid, og man udveksler praktisk og vigtig viden, så det pædagogiske personale er klædt på til at tage imod barnet i en atmosfære af omsorg, tillid og ro. Efter 3 måneder tilbydes forældrene endnu en samtale.

I overgangen mellem vuggestue og børnehave finder en lignende samtale sted. Parallelt vil der også finde en intern overdragelse sted fra vuggestuens personale. Er der lavet handleplaner for at imødekomme et barns behov, overdrages dette arbejde og fortsættes i børnehaven. Derudover tilbydes alle forældre en årlig samtale om barnets trivsel/udvikling.

I barnets sidste år i Solhjem tilbydes det plads i skovgruppen Anemonerne. Anemonerne består af 3 skovhold, der på skift er i skoven hver dag mellem kl. 9 og kl. 14. Det enkelte barn er altså i skovgruppe hver 3. uge. De tre hold sammensættes af de ældste børn på tværs af børnegrupperne i Solhjem, så her er der både mulighed for mere krævende motoriske udfordringer og for at danne

nye relationer og venskaber med jævnaldrende – måske med nogle, man snart skal gå i skole med. I forbindelse med skolestart samarbejder vi med flere skoler omkring overlevering, og vi er altid åbne for de enkelte skolers ønsker og behov.

Inddragelse af lokalsamfundet

Vi har et tæt samarbejde med vores nabo Rudolf Steiner skolen. Bl.a. går skolebørnene Luciaoptog i Solhjem, og børnehavebørnene inviteres ind imellem over i skolen for at se teater eller lignende. Da en del børn i Solhjem fortsætter med skolegang på Rudolf Steiner skolen, har vi desuden en fast overleveringsprocedure ifm. skolestart.

Etableringen af vores skovgruppe, Anemonerne, tilbage i 2012 har udvidet vores kontaktflade med lokalsamfundet. Der er bl.a. lavet aftale om brug af *det lille skovhus* (Anemonehuset), der har været samarbejde med *skovfogeden* i området samt med *Friluftsrådet* omkring formidling af vores pædagogiske arbejde med børn og natur. I forbindelse med skovgruppens færden i området er der skabt et samarbejde med *Marselisborg Lystbådehavn* omkring børnenes besøg på havnen. Gennem vores samarbejde med *Lokalcenter Dalgas* har vi gjort erfaringer med at skabe kontakt mellem børnene fra skovgruppen og ældre fra Lokalcentret til gensidig glæde og udbytte. Derudover har vi jævnligt kontakt med *Strandvejens Bådelaug*, *Det Grønlandske Hus* og *Skanseparkens legeplads*, ligesom vi af og til deltager i arrangementer i den lokale *Skt. Pauls Kirke*.

Hvert år i sensommeren har vi vores høsttur for alle børnehavebørn. Her besøger vi en lokal bondegård, høster korn på gammeldags manér, fodrer dyr, spiser medbragte madpakker mv. De seneste år er turen gået til *Bredballegård* syd for Aarhus.

Pædagogisk læreplan

Solhjems pædagogiske læreplan er i henhold til dagtilbudslovens § 8 udarbejdet med udgangspunkt i det pædagogiske grundlag, seks læreplanstemaer og de tilhørende mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring. De seks læreplanstemaer er:

1. Alsidig personlig udvikling
2. Social udvikling
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

Solhjem er et integreret dagtilbud, og vi har børn i alderen 1 – 6 år. Vi har 2 vuggestuegrupper i vores vuggestueafdeling, 3 børnehavegrupper i vores børnehaveafdeling, en fuldintegreret afdeling med børn fra 1 – 6 år samt en skovgruppe for børnehavebørn.

Vi har valgt at udarbejde en samlet beskrivelse af vores læringsmiljø, da vores pædagogiske tilgang overordnet set er fælles for alle afdelinger. Hvor der er forskelle, eksempelvis mellem praksis for vuggestuebørn og børnehavebørn, eller hvor andre særlige forhold gør sig gældende, beskrives det under de enkelte læreplanstemaer.

Alsidig personlig udvikling

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

I Solhjem tager vi udgangspunkt i, at barnet gennem sin opvækst danner sig selv og udvikler sin personlighed gennem *selvoplevelse*, *selvfølelse* og siden *selvbevidsthed*. Udgangspunktet for denne udvikling er tillid - tillid til de voksne og til verden som sådan. Denne tillid opnås i en tryk atmosfære, hvor barnet i mødet med de voksne og med andre børn oplever at tro på sig selv og sine evner til at møde verdens udfordringer. Det enkelte barn skal kunne føle sig set, forstået og anerkendt på sine egne forudsætninger, så det kan opleve og efterhånden få en følelse af sit eget gryende selv.

Derfor tager vores pædagogiske praksis afsæt i at skabe en tryk, omsorgsfuld og genkendelig atmosfære, hvor hvert enkelt barn tillidsfuldt kan udfolde, udforske og erfare sig selv i samspillet med de voksne og med andre børn.

Vi lægger vægt på hver dag at modtage hvert enkelt barn med kærlig opmærksomhed og hilse på barnets forældre. I vores morgensamling, som holdes i alle børnegrupper afstemt i forhold til børnenes alder, bliver alle børn nævnt ved navn og også de børn, der er fraværende. Her oplever børnene, at de er en vigtig og synlig del af børnefællesskabet - også når de ikke er til stede.

Vores dagligdag veksler mellem tidsrum til fri udfoldelse og leg og mere voksenstyrede aktiviteter. Således får børnene både erfaringer med at tage egne initiativer og skabe ud fra sig selv og at lade sig inspirere af de voksnes initiativer og indgå i fællesskabets aktiviteter. I den frie legetid eksperimenterer børnene frit ud fra deres egne ideer med forskellige tilgængelige materialer, eller de finder sammen i selvopfundne lege, hvor vi understøtter deres initiativer og ideer, når der er brug for det.

Vekselvirkningen mellem fælles og frie aktiviteter giver børnene mulighed for at erfare sig selv i forskellige sociale rum. I det store fællesskab øves vedholdenhed i forhold til en given aktivitet samt sociale færdigheder som at vente på tur og lytte til hinanden, mens de små lege- og aktivitetsgrupper styrker tilknytningen mellem børnene. I såvel den store som i de små grupper skabes der rum til fordybelse – når der for eksempel fortælles eventyr, eller når børnene er koncentreret om en kreativ aktivitet. Det enkelte barn kan også have brug for at fordybe sig lidt alene i en leg eller med en bog, og det gives der også rum til.

Vi lægger vægt på, at alle børn oplever sig som aktive deltagere i fællesskabet. Igennem vores daglige praksis og pædagogiske forholdemåde skaber vi et læringsmiljø, hvor børnene kan tilegne sig og gøre sig konkrete erfaringer med gensidig respekt og demokratiske værdier. Heri ligger også tilegnelsen af en begyndende bevidsthed om rettigheder og pligter i et fællesskab.

Gennem deltagelse i de daglige gøremål som at lave mad, dække bord, vaske op, rydde op og pleje haven oplever børnene, at de har betydning i fællesskabet. Børnene deltager efter alder og færdigheder, og de påskønnes for deres bidrag. De store børn opfordres til at tage vare på de mindre børn, lege med dem og hjælpe dem. Der opstår her en tilknytning mellem de store og de små børn. De store børn påskønnes for deres indsats og får ad den vej tro på egne evner og betydning, mens de små børn lærer af de store og oplever sig værdsat af dem.

I udformningen af vores fysiske rammer, i vores valg af materialer og legetøj samt gennem tilrettelæggelsen af de pædagogiske aktiviteter lægger vi vægt på, at alle udfoldelsesmuligheder i Solhjem er for alle børn. Således skelner vi ikke børnene ud fra deres køn, og vi opmuntrer dem til alle former for leg og udfoldelse. Fortælling af eventyr og historier er en daglig aktivitet i Solhjem, og ud fra fortællingerne skaber børn og voksne med jævne mellemrum rollespil, hvor børnene kan vælge forskellige roller. Her har de mulighed for at opleve sig selv og hinanden i andre roller og på nye måder. Også her skelner vi ikke mellem køn og opmuntrer børnene til at udforske sig selv i alle typer af roller.

Det er vores erfaring, at læringsmiljøet i Solhjem bidrager til at danne et solidt fundament i børnenes alsidige personlige udvikling. Vi ser, at børnene bevæger sig rundt i hus og have med en tillidsfuld grundstemning. Vi ser, at de deltager begejstrede i aktiviteter og er glade for hinanden, at de leger på kryds og tværs, at de glæder sig til at komme i vuggestue/børnehave og tager ansvar og hjælper hinanden.

Den tillidsfulde grundstemning hos børnene er for os den vigtigste indikator for kvaliteten i vores pædagogiske praksis. Det er et udgangspunkt, vi kontinuerligt har øje for, og som indgår i vores evalueringer af praksis.

Social udvikling

1) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.

2) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

Det er et grundlæggende mål for vores pædagogiske praksis, at hvert barn udvikler sin egenart og individualitet i en social sammenhæng. At hvert barn udvikler sin egen unikke personlighed, som kan bidrage til fællesskabet. Vores dagligdag giver børnene rig mulighed for at øve deres sociale kompetencer: I den frie leg tilrettelægges børnene deres egne lege og udvikler deres legeideer i samspil med andre børn. Her er de voksne altid i nærheden og kan give inspiration til legen eller hjælpe med at finde løsninger, hvis der opstår uoverensstemmelser. Igennem deltagelse i sanglege og andre fælles aktiviteter lærer børnene at indgå i en større sammenhæng og forholde sig til at være en del af en større gruppe. Her må man vente på tur, lytte til hinanden og afstemme sig efter hinanden. Det er også bl.a. her, børnene kan lære demokratisk dannelse ved at erfare, at de har en egen stemme og kan bidrage aktivt til fællesskabet og have indflydelse på det, der sker i fællesskabet. Og at de andre børn har den samme mulighed. Igennem dagligdagens praktiske gøremål – madlavning, borddækning, måltider, oprydning mv. – lærer børnene at samarbejde om et fælles mål og kan opleve sig selv som en positiv del af en større helhed.

Børnene udvikler deres sociale færdigheder hver dag i børnefællesskabet, og her er de voksne vigtige som både vejledere og rollemodeller. Gennem de daglige samtaler mellem børn og voksne og børn imellem lærer børnene at aflæse signaler fra andre og øver sig i samarbejdets kunst. Når der opstår konflikter, trøster de voksne og illustrerer med ord og bevægelser, hvordan man genskaber en god kontakt til hinanden. Afstemt efter alder og udvikling hjælper de voksne børnene til at kunne udtrykke sig, forklare sig, trøste og vise empati i relationen.

Som rollemodeller for børnene er de voksne opmærksomme på i deres egen omgang med omverdenen at udvise tydelig respekt og omsorg for alle mennesker, dyr og planter, ja det skabte i almindelighed. Ligeledes er de voksne opmærksomme på i valget af eventyr og fortællinger at vælge tekster, hvor også empati og omsorg betones.

Enhvert fællesskab kræver fælles spilleregler, som man kan forstå og opleve som meningsfulde. I Solhjem har vi enkle og klare regler for, hvad der er tilladt, og hvad der ikke er. Det skal være enkelt for børnene at finde ind i og blive en del af fællesskabets sociale ramme.

Udover de fælles sociale regler er det et vigtigt element i barnets sociale udvikling at lære, at mennesker er forskellige og kan have forskellige grænser. At vise respekt for andres grænser for, hvad de accepterer og afviser, er vigtig social læring. Her hjælper de voksne børnene med at

udtrykke, hvad de vil, og hvad de afviser, og de hjælper børnene med gensidigt at forstå forskellighederne. I vuggestuen hjælpes børnene til at afkode andre børn, der endnu ikke udtrykker sig verbalt.

Kommunikation og sprog

1) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.

2) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

I Solhjem arbejder vi hver dag aktivt med børnenes sproglige udvikling og deres almene færdigheder i kommunikation. Det er vores målsætning

- at barnets sprog dagligt øves, så det udvikles og efterhånden beherskes.
- at barnet lærer at kommunikere sprogligt med sin omverden og kan udtrykke sine behov.
- at barnet inden skolealderen kan udtrykke sig klart og har et passende ordforråd.
- at barnet udvikler sit nonverbale sprog gennem mimik, kropssprog og andre udtryksmåder.
- at barnet udvikler nysgerrighed over for sproget og dets nuancer.

I vores pædagogiske praksis understøtter vi børnenes sproglige udvikling gennem både strukturerede og spontane aktiviteter. I vores daglige samlingsstund lægger vi vægt på at stimulere sproget og skabe sproglig bevidsthed gennem rim og remser, vrøvlevers, sange, fingerlege og sanglege. Der leges med sproget på fantasifulde måder, mens krop og motorik samtidigt aktiveres, så sproget opleves som noget levende og sjovt at være sammen om, og således at lyde og ord forankres kropsligt. Det kan være som rytme, klap eller tramp til en særlig remse eller som listende fingerspidser til et hviskende rim. Børnene byder ind med egne ord; for eksempel ord, der rimer, eller ord, der betyder det samme eller bare lyder godt. Sproget leges ind.

Vi bruger aktivt sangen i det pædagogiske arbejde. Vi har for eksempel en 'rydde-op-sang', som gør overgangen mellem aktiviteter til en leg, vi bruger sange i forbindelse med måltiderne, og gennem dagen bruger de voksne improviseret sang i en række situationer. Sang har en legende stemning, som styrker børnenes sproglige og kommunikative læring gennem den glæde og begejstring, der vækkes.

I børnehaven fortæller de voksne dagligt historier eller eventyr, hvor børnene lytter til fortællingens levende flydende sprog, som siden kan blive deres eget aktive sprog. Ofte genfortæller de senere eventyret eller historien i deres egne lege og efterligner det hørte sprog. Eller et eventyr har været fortalt som dukkespil, og de genspiller det i deres egen version med spillets dramatiske sproglighed. I suggestuen suppleres sang, fingerlege, rim og remser ind imellem med små fortællinger.

Læsning er ligeledes en aktivitet, der stimulerer den sproglige udvikling. Vi praktiserer dialogisk læsning i små eller lidt større grupper, hvor vi afstemt efter børnenes alder taler sammen om det, vi

læser. Børnene bruger også bøgerne på egen hånd, hvor de 'læser' højt for hinanden eller for sig selv.

I dagens løb fortæller børnene ivrigt om forskellige oplevelser, de har haft. Det kan være, mens vi sidder og spiser sammen. Vi stiller åbne spørgsmål til det fortalte og opmuntrer dem herved til at bruge flere ord og folde deres fortælling ud. Der opstår en samtale, hvor vi lytter til hinandens fortællinger og opmuntrer alle børn til at udtrykke sig og deltage i samtalen. Den voksne fortæller også selv historier om, hvad han/hun har oplevet, som børnene så kan spørge nysgerrigt til eller få lyst til selv at fortælle noget ud fra. I vuggestuen er samtalerne afstemt efter børnenes sproglige udvikling, og de voksne inspirerer her børnene til at bruge deres sprog ved at gentage og ved at introducere nye ord og enkle sætninger, der udvider børnenes aktuelle sprog.

Kommunikation er meget mere end blot sprog, og i det daglige samspil understøtter de voksne børnene i at udtrykke deres behov gennem kropssprog, gestik og mimik. De hjælper børnene med at aflæse hinandens ikke-sproglige kommunikation og forstå, hvad forskellige ikke-sproglige udtryk betyder.

Det enkelte barns sproglige udvikling følges nøje og deles med forældrene ved de tilbagevendende forældresamtaler. Alle børn sprogvurderes ved 3-års alderen, og barnets sproglige udvikling vurderes igen før skolestart i løbet af deres sidste år i Solhjem.

Når det vurderes nødvendigt, iværksætter vi understøttende tiltag for det enkelte barn, og vi inddrager tale-hørekonsulent, når vi har brug for sparring eller vejledning i forhold til særlige indsatser.

Krop, sanser og bevægelse

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

I Solhjem er vores pædagogiske praksis tilrettelagt sådan, at børnene hver dag får erfaringer med at bruge deres krop og udforske og eksperimenterer med dens muligheder og grænser. I vores læringsmiljø understøtter vi børnenes naturlige glæde ved at bruge deres krop og lære verden at kende gennem sansning og bevægelse. At kunne hoppe, danse, løbe, klatre, kravle, krybe, springe osv. hver dag er af afgørende betydning for både trivsel og læring. Vi lægger vægt på at skabe rammer, der styrker børnenes evne til at beherske deres krop og udvikle en egen fortrolighed med den gennem en variation af kropslige erfaringsmuligheder.

Vores dagligdag veksler mellem fælles aktiviteter og frie udfoldelsesmuligheder. I daglige samlinger har vi fokus på at stimulere børnenes fin- og grovmotorik, balance og koordination gennem fælles lege og aktiviteter. De kreative stillesiddende aktiviteter stimulerer finmotorikken, når børnene sidder koncentreret om at klippe, folde, tegne og modellere. Det samme gør spisesituationen, hvor hændernes og fingrenes koordination i forhold til maden og spisningen øves. Når vi samles på gulvet for at lege, er grovmotorikken i fokus, og kroppens bevægelser, balance og koordination udfordres. I dagens praktiske gøremål som madlavning, bading, borddækning og afrydning lærer børnene at afstemme kroppens bevægelser efter bestemte praktiske formål.

Uanset aktivitet er begejstringen og glæden ved aktivitet den drivende kraft, som vi lægger vægt på at stimulere.

Både inde og ude skaber vi mulighed for, at børnene har mange forskellige udfoldelsesmuligheder. Vores legepladser er udformet, så børnene kan bevæge sig på mange forskellige måder. Der er et bakket landskab, som udfordrer kroppens afstemning til forskellige niveauer. Der er træer og klatreredskeer at klatre i, legehuse og sandkasser, og der er krat og kroge, hvor man kan kravle og krybe, og hvor man kan bygge huler.

På legepladsen laver de voksne forskellige aktiviteter, som børnene kan tilslutte sig. Det kan være at rive, feje eller luge, snitte i træ, pudse, file, eller for de større børn at kløve brænde til bålet. I forbindelse med en kommende årstidsfest er der særlige aktiviteter som at bygge sin egen lanterne, flette halmkrans eller snitte sit eget sværd. I efteråret har vi hvert år en Æbledag, hvor vi presser æbler i vores egen æblepresser og laver en masse dejlig æblesaft. Gennem alle disse aktiviteter lærer børnene at håndtere værktøj og redskaber til forskellige formål.

Vi bruger uderummet hver dag. Her er der mere plads end inde til at få brugt kroppen på mange forskellige måder. Ud over legepladsen bruger vi aktivt lokalområdet, hvor vi har skoven på den ene side og Aarhusbugten på den anden. Her er der endnu mere plads til at bevæge sig frit, løbe i lange stræk og udforske naturen. Uderummet er en næsten uendelig kilde til sanseindtryk, hvor elementerne jord, luft og vand, farver, dufte og lyde spiller sammen med kroppens taktile sansning og danner en alsidig stimulation af børnenes sanser.

I børnenes sidste år i Solhjem er de en del af skovgruppen Anemonerne. Anemonebørnene tilbringer hver 3. uge i skoven eller ved vandet. De har særlige lokationer, som de opsøger, de har huleprojekter, laver bålmad eller finder smukke sten og samler 'havfruetårer' ved kysten. I Anemonegruppen styrkes de ældste børns motoriske fundament yderligere gennem mere fysisk krævende udfordringer og risikofyldt leg, og de knytter bånd med andre jævnaldrende og forbereder sig hermed på den kommende skolestart.

At blive fortrolig med sin krop handler også om at mærke dens behov og dens begrænsninger. Vi sørger for at give plads til, at børnene kan hvile sig, når de har brug for det. Gennem dagens vekselvirkning mellem kropslig udfoldelse og rolige stunder understøtter vi desuden kroppens 'åndedræt' mellem aktivitet og hvile og derved børnenes mulighed for at bevare en harmonisk og afbalanceret kropsfornemmelse.

Natur, udeliv og science

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

I Solhjem arbejder vi for, at alle børn får mulighed for at opleve glæde ved at være i naturen på alle årstider og at udvikle respekt for natur og miljø. Vi lægger vægt på at være ude hver dag året rundt, så børnene får erfaringer med al slags vejr, og udover vores egne legepladser opsøger vi den omkringliggende natur meget: Vi går på ture i skoven, til engen, til Mindeparken og til stranden; alle lokationer som vi er så heldige at have i gå-afstand fra Solhjem. Færden i naturen er en oplevelse for alle sanser, og turene skal være en god oplevelse for børnene. De skal vække glæde og begejstring og stimulere nysgerrigheden overfor omverdenen. Derfor sørger vi altid for, at børnene er passende klædt på til vejret og årstiden, at de har rig mulighed for at bevæge sig frit og lege, og at turens længde tilpasses børnenes alder og vejrliget.

Naturen er en righoldig kilde til læring. På turene fortæller vi historier om naturens væsner, og vi deler viden om de dyr, planter og insekter, vi møder på vores vej. Hvad de hedder, hvordan de lever osv. Vi skaber plads til, at børnene under forsvarlige rammer kan gå på opdagelse på egen hånd, fordybe sig og være undrende og undersøgende overfor det, vi møder derude. Vi er altid parate til at følge børnene i deres opdagelser og stimulere deres nysgerrighed, og ofte bringer vi blade, insekter, små pinde, sten, skaller mv. med hjem til videre udforskning.

Vejrlig og årstider inviterer til læring på forskellige måder. Når solen står klart på himlen, kan vi tegne et solur i sandet og lære om klokken og tiden, der går. Eller vi kan lægge is-former fra fryseren ud i solen og iagttage, hvordan de langsomt smelter. Når det er frostvejr, kan vi blæse sæbebobler og se dem fryse til.

I Solhjem har vi fravalgt IT i vores læringsmiljø. Det betyder, at vi ikke bruger digital teknologi til at opsøge viden om naturen sammen med børnene, men i stedet har samtaler med dem om det oplevede, hvor vi prioriterer den sanselige oplevelse, nysgerrigheden, fantasien og det at skabe en tæt forbindelse til naturen hos børnene. Børnenes nysgerrighed understøttes yderligere gennem opslags- og billedbøger, som vi sammen kan læse i, eller børnene selv kan sidde med.

Færden i naturen giver børnene en sanselig oplevelse og en grundlæggende viden om de fire elementer. På legepladsen opleves jordelementet, når børnene graver, former i sand eller sår og planter. I skovbunden oplever de alle de små kryb, der findes dernede, og det er altid spændende, hvad der dukker op, når man løfter en sten eller nogle grene. Vandelementet opleves ved stranden, i

leg ved vandkanten, eller når man må springe for en bølge, der kommer ind. Det opleves, når det regner, og alting bliver vådt, og i de skønne vandpytter, som regnen efterlader, og som man både kan hoppe i eller lave dejligt mudder eller sandkager med. I blæsevejr opleves luftelementet, og særlig intensivt opleves det ved vandet i østenvind. På engen flyver vi med medbragte drager eller papirflyvere. Ved pinsefesten flyver børnene med de fugle, de har lavet og hængt på en pind, som de selv har fundet i skoven og snittet fint. Ved høsttid bruger vi blæsten til at skille avnerne fra det korn, som er bragt med hjem fra den årlige høsttur. Ildens element opleves, når vi laver bål og tilbereder bålmad. Her oplever børnene de voksne vise stor forsigtighed og omhu, som er nødvendigt, når man omgås ildens element. De ældre børn hjælper med bålet og lærer at hugge brænde med en børnebrændekløver.

I vores læringsmiljø lægger vi også vægt på, at børnene får mulighed for at opleve naturen som en kilde til æstetiske oplevelser og som et rum for leg og fantasi. Vi samler fx smukke sten, blade, kogler, træstykker og kastanjer, som tages med hjem i børnehaven og bruges som legemateriale.

I vores omgang med naturen gør vi meget ud af at vise respekt for naturen og dens skabninger. Her er de voksne rollemodeller for børnene gennem deres handlinger. Som voksne er vi omhyggelige med selv at omgås naturen respektfuldt, og vi fortæller om livsbetingelserne for beboerne i naturen og om vigtigheden i at værne om det. Børnene fodrer fuglene om vinteren, planter og vander blomsterne forår og sommer og er forsigtige med de små væsener i skoven.

I vores praktiske hverdag kommer opmærksomheden på naturen og på klima og bæredygtighed til udtryk gennem vores omgang med ressourcerne. Børnene hjælper til i køkkenet, og de oplever både, hvordan de voksne håndterer madvarer og sorterer affald, og de får selv erfaringer med det.

Børnenes oplevelser i og viden om naturen udvikles gradvist gennem deres tid i Solhjem. Således er vuggestuebørnenes møde med naturen mere nænsom og beskyttet og får så en anden og mere udforskende karakter, når de begynder i børnehaven. I vores fuldintegrerede afdeling Vildrosen deles børnegruppen op, således at de enkelte aktiviteter afstemmes efter børnenes alder og udvikling. De ældste børn bliver en del af vores skovgruppe Anemonerne, hvor udfordringerne er større, og hvor viden, udforskning og selvstændige aktiviteter øves.

Kultur, æstetik og fællesskaber

1) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

2) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

I Solhjem er det pædagogiske læringsmiljø tilrettelagt, så alle børn får mulighed for en almen og kulturel dannelse gennem deres tid i Solhjem. Vi lægger vægt på, at børnene udvikler æstetisk sans, og at de oplever og gennem egen deltagelse får erfaringer med forskellige kulturelle udtryk som sang, dans, drama, musik, tegning/malning, sangleg og fortælling. Det har høj prioritet i vores steinerpædagogiske praksis, at børnene har kulturelle oplevelser hver dag.

Vi bestræber os på, at grupperummene i indretning og farvevalg er imødekommende og indrettet med æstetisk sans. Efter årstiden udsmykker vi rummene med materialer hentet i naturen. Vi vægter også æstetik i vores valg af legetøj, som er lavet af naturmaterialer som træ, glas, keramik, uld, silke og andet. Når børnene kommer, er det vigtigt, at de både oplever at blive inviteret til leg og fantasifuld aktivitet og får en sanselig oplevelse af smukke omgivelser.

I vores hverdagsliv gør vi meget ud af vores samværskultur. Om morgenen hilses forældre og børn, så vidt muligt med et håndtryk og et godmorgen. Efterhånden som børnene er parate til det, prøver vi også at få øjenkontakt, så vi hver især ved og kan mærke, at vi har set hinanden. Den samme opmærksomhed har vi, når vi tager afsked om eftermiddagen.

Ved måltiderne begynder vi altid med en lille sang eller et vers, og under måltidet taler vi stille og roligt sammen om oplevelser, vi hver især har haft, om en forestående fælles begivenhed eller andet. Vi øver os på at spørge efter maden, række videre til de andre osv. Efter måltidet siger vi tak for mad.

Kultur er også fællesskab, og både i hverdagen og gennem årsløbets forskellige fester markeres fællesskabet som det sociale rum, hvor kultur skabes og plejes. Årstidsfesterne er et grundelement i vores pædagogiske praksis, som vi gør meget ud af at forberede, og selve festligheden er en stor dag for børnene. Årstidsfesterne ligger som perler på en snor hen over året: Høstfest, Michaelsfest, lanternefest, adventsfest, julefest, fastelavnsfest, påskefest, pinsefest og sommerfest. Et år er lang tid for at barn. Markeringen af de enkelte årstider og højtider i kendte former skaber bevidsthed om årsløbet og dertil en tryghedsskabende genkendelsesglæde.

Vores årstidsfester trækker i høj grad på kulturelle traditioner i Danmark. Ved høstfesten synger vi gamle høstsange, danser og spiser den mad, vi selv har frembragt fra bunden. På samme måde følger bl.a. julefest og fastelavnsfest gamle traditioner i deres kulturelle indhold. Nogle fester holdes

sammen med forældrene og andre kun for børnene. For vores vuggestuebørn afstemmes årstidsfesten efter børnenes alder og markeres med sange, udsmykning mv.

Kendskab til andre kulturer, traditioner og normer er også vigtigt for børnenes kulturelle dannelse i en globaliseret samtid. I vores samlingsstunder inviterer vi sprog, sange, fortællinger og lege ind fra andre kulturer, så børnene oplever det både kropsligt, sanseligt og kognitivt. I vores bøger får de ligeledes kendskab til verdens mangfoldighed, og vi inddrager flittigt andre kulturelle perspektiver gennem medarbejdere, børn og familier, som har baggrund i andre sprogområder og kulturer.

Samvær på tværs af alder er også en del af en almen kulturel dannelse. Vi lægger vægt på at aldersintegrere børnene, så store børn kan drage omsorg for mindre børn, og de mindre til gengæld kan beundre og lære af de ældre børn. I vores fuldintegrerede afdeling Vildrosen har børn fra 1 – 6 år dagligt samspil med hinanden. Vi bestræber os ligeledes på at have så bredt et aldersspænd som muligt blandt medarbejderne i Solhjem.

Gennem samarbejde med Lokalcenter Dalgas er det lykkedes for vores skovgruppe Anemonerne at skabe møder mellem børn og ældre borgere fra lokalcentret. De har mødtes til samvær i skoven til stor glæde for begge parter. Vi håber, at det bliver muligt at genoptage dette initiativ, som har givet meget værdi for både børnene og de ældre.

Evaluering i Solhjem

Evalueringens kultur

I Solhjem bruger vi den pædagogiske læreplan som et aktivt redskab til at evaluere vores pædagogiske praksis og holde den levende. Læreplanen hjælper os med at stille skarpt på væsentlige spørgsmål: Hvad oplever børnene? Hvordan er det at være barn i det læringsmiljø, som vi dagligt tilrettelægger for børnene? Gør vi det, som vi siger vi gør, og virker det efter hensigten? Hvilke læringsselementer bliver tilgodeset, og hvilke nye tiltag kan vi gøre for at tilgodese børnenes lærings- og dannelsesproces?

Vores evalueringens kultur er en integreret del af vores hverdag. Det følgende er en overflyvning af de mødefora og læringsrum, hvor evaluering finder sted på forskellige niveauer.

Afdelingsmøder

På ugentlige afdelingsmøder planlægger vi den pædagogiske praksis og drøfter og evaluerer læringsmål i forhold til praksis. Det kan fx være en nyligt afholdt årstidsfest, hvor vi evaluerer børnenes udbytte og læring af aktiviteterne i forbindelse med festen. Afdelingsmøderne er også vores primære evalueringens forum i forhold til de enkelte børn. Vi gennemgår alle børn med blik for deres udvikling og trivsel, og når vi bliver opmærksomme på mulige udfordringer, aftales der særlige tiltag – for hele børnegruppen eller for det enkelte barn.

Medarbejdermøder

På fælles møder drøftes pædagogiske temaer, som er relevante for alle afdelinger. Det er også her, vi tilbagevendende sætter læreplanstemaer i proces i hele medarbejdergruppen, så vi sikrer fælles fodslaw omkring vores pædagogiske praksis. Her vil vi typisk vælge et fokusområde og arbejde med det i en periode. Hvert andet år evalueres den pædagogiske læreplan i sin helhed på medarbejdermødet.

Ledelsesmøder

På ugentlige ledelsesmøder drøfter afdelingsledere og leder pædagogiske temaer, som rejser sig fra afdelingsmøder og/eller medarbejdermøder, og som har betydning for hele Solhjems virke. Her træffes beslutning om eksempelvis prioritering af et særligt læringsområde, hvor det vurderes tiltrængt.

Pædagogiske dage

Pædagogiske dage tilrettelægges efter behov for den enkelte stue/afdeling. Her er der tid og rum til at drøfte og evaluere den pædagogiske praksis grundigt og planlægge nye pædagogiske tiltag. Der afholdes ligeledes en årlig pædagogisk dag for hele medarbejdergruppen med skiftende temaer og oplæg til inspiration.

Forældresamtaler

De årlige forældresamtaler er en fælles evaluering mellem pædagog og forældre omkring det enkelte barns udvikling og trivsel. Forud for samtalen har pædagogen forberedt sig og noteret barnets aktuelle udvikling i forhold til nærmeste udviklingszone (kan ikke, er på vej imod, kan med hjælp, mestrer). Samtalen er en dialog, der tilstræber at skabe et fælles billede af barnet, og hvor man træffer aftaler om det videre samarbejde. Aftaler formidles tilbage til gruppen/afdelingen, så der her er fælles bevidsthed om barnets behov og eventuelle tiltag eller særlige hensyn.

Evalueringsredskaber

- Vi anvender ofte *SMTTE-modellen* i vores evalueringsarbejde (sammenhæng, mål, tiltag, tegn, evaluering). Det er en enkel og meget anvendelig model, som giver det enkelte kollegiale team fælles retning i forhold til en given indsats.
- Til observation af det enkelte barn lader vi os inspirere af *børnebetragtning*. Børnebetragtning er et iagttagelsesredskab udviklet indenfor steinerpædagogikken, som gennemgår alle aspekter af barnets fremtoning og forhold.
- Vi anvender *Dansk Pædagogisk Udviklingsbeskrivelse (DPU)*, når vi har brug for en grundig belysning af det enkelte barns udviklingssituation.
- Vi laver *sprogvurdering* af alle 3-årige børn. Det anvendte materiale er aftalt med Aarhus Kommune. Ved behov supplerer vi med sprog materialet TRAS.
- I børnenes sidste år i Solhjem lader vi os inspirere af *Sus materialet 'På vej til skole'* fra Aarhus Kommune i vores vurdering af det enkelte barns skoleparathed.
- Vi har et *pædagogisk årshjul*, som indrammer året gennem markeringen og fejringen af årstiderne (årstidsfester). Hver årstid/årstidsfest indeholder læringspotentiale og evalueres i de enkelte afdelinger/børnegrupper.

Indsatsområder 2023

Praksisstafetten

Vi ønsker at rette fornyet opmærksomhed mod vores forskellige praksisredskaber – legetøj, materialer mv. – og evaluere brugen af dem: Hvorfor bruger vi det? Hvordan bruger vi det? Hvilket udbytte har børnene af det? Hvad tænker vi fremadrettet om brugen af det?

Derfor har vi i 2023 et fast punkt på vores medarbejdermøder kaldet 'praksisstafetten', hvor vi på skift behandler et afgrænset praksisredskab. I perioden mellem møderne rettes der i daglig praksis særlig opmærksomhed mod det valgte, som så justeres efter behov i forlængelse af den fælles evaluering.

Barnets perspektiv

I efteråret 2023 har vi planlagt et tematisk fokus på barnets perspektiv. Det vil vi sætte i spil på medarbejdermøder og på den årlige pædagogiske dag. Efterfølgende vil vi arbejde videre med det i en tæt dialog mellem daglig praksis og faglig evaluering.

Evaluering af egen praksis

Endelig ønsker vi kollegialt at rette opmærksomhed på evaluering af egen praksis. Dette vil vi gøre ved at udvikle vores refleksionskultur i de forskellige mødefora, bl.a. gennem inddragelse af metoder til kollegial supervision.